

En un treball anterior publicat als "Fulls" l'any 1979, en Carles Marfà i Riera, director del Museu Comarcal del Maresme i membre de l'equip del Museu Arxiu, ens introduïa en l'estudi de la notaria parroquial. En aquest article, l'autor analitza els inicis de la institució notarial a la nostra ciutat i la conflictiva concessió de l'escrivania pública al segle XV.

NOTARIES I NOTARIS A MATARÓ (segles XI - XV)

ANTECEDENTS I GÈNESI D'UNA INSTITUCIÓ

Els inicis de l'activitat notarial a Mataró es remunten als segles XI i XII; com en d'altres llocs de Catalunya, els rectors i clergues de la parròquia serien els únics encarregats de donar fe dels actes i contractes que s'executessin en la seva presència, posant-los per escrit, facultat que, recollida a les disposicions canòniques, l'exercitarien no com una funció vinculada a les seves obligacions, sinó per delegació de les autoritats públiques.

... en lo present Principat de Cathalunya y assenyalamment en las diocesis de Tarragona y de Barcelona los rectors de las parrochials sglesies stan en quieta possessio tan de dret com de consuetut antiquissima del premcipi de la qual no y ha memoria de homens en contra de rebre stipular y loure fermar y autentificar tot y qualsevol genero de actes y contractes ad aquell se ha donada y se dona sempre fe en juy y fora juy (1).

I els rectors feien de notaris perquè, com subratlla Francesc Carreras Candi *quasi ningú sabia escriure fora dels eclesiàstichs* (tot i assenyalar que alguns no tenien ni les primeres lletres) i també perquè *en les poblacions petites on l'ofici no.s prestava a gayres guanyys, l'ofici havia de subsistir ocupat per los eclesiàstichs* (2).

La documentació que s'ha conservat d'aquesta època de la parròquia de Santa Maria de *Civitas Fracta* (antic topònim de la localitat), en la seva majoria fou redactada per clergues, tot i que l'absència de dades tòpiques als documents no ens permeti assegurar que fossin signats al lloc on fan referència i, per tant, per gent d'allí (3). Malgrat això, per documentació posterior (del plet que es derivà, segles a venir, sobre la possessió de l'escrivania i al qual ens referirem més endavant), es verifica la possibilitat que fossin escriptures emeses al lloc de Mataró:

Entre los varios documentos que fueron compulsados, entonces es de advertir que hay algunos que justifican que ya en el 12 siglo estaba ya el Cura de Mataró en la posesión quieta de rendir escrituras públicas, no solo por si y sus vicarios, si aún por escribanos laicos (4).

Les signatures de les escriptures notariales d'aquest primer període són molt rònegues i només ens informen del nom i condició del qui les subscriu, sense cap altra dada que ens permeti practicar un seguiment més aprofundit de la institució als seus inicis. Hem de suposar que els clergues, en la seva majoria, actuarien en nom dels rectors de la parròquia, com consta als documents del segle XIII i que al lloc de Mataró, ajustant-se al supòsit plantejat per Carreras Candi, no hi hauria altres notaris que els eclesiàstics.

Al segle XII, tot i ser clergues els qui autoritzen la majoria d'escriptures públiques, es registra la presència de dos escrivans laics: Guerau Ramon (en una escriptura del 1109) i Pere de Corró (en tres documents del 1166, 1170 i 1196, respectivament). Si entenem que els mots notari i escrivà s'utilitzen en aquesta època de forma indiferent (i de fet aquesta distinció no quedaria aclarida d'alguna manera fins el segle XV), haurem de concloure que ens trobem davant els primers notaris laics que actuen a o per Mataró.

Al segle següent, el panorama notarial a Mataró es diversifica. A l'escrivania parroquial, i malgrat les disposicions que en contra dels eclesiàstics emetrà la cort del rei al llarg de la centúria, la documentació conservada permet constatar l'existència d'una mínima infraestructura en el servei, distingint-s'hi tres categories de notaris: els rectors, en primer lloc, que continuarien redactant actes i contractes i que intervindrien més directament en

la confecció de les escriptures, signant-ne algunes en la seva doble condició de ministres de l'Església i notaris, com el rector Jaume d'Orís, que el 1290 signa un document com a *rectoris notarii ecclesie Sancte Marie de Civitate Freta qui hec scribi feci et clausi* (5). Trobem, en segon lloc, els preberes o vicaris que actuarien per delegació del rector i que a les signatures notariales dels documents farien constar aquesta condició: *prebiteri scriptoris-que iurati sub ... rectore ecclesie Sancte Marie de Civitate Freta* o *presbiteri servientis pro ... rectore ...* i, finalment, a les darreries del segle, es constata l'aparició dels *escriptors jurats* o *substituts*, laics, auxiliars de la notaria del rector que podien autoritzar i signar escriptures com si fossin els notaris titulars; és el cas de Macià de Clariana (registrar en un document del 1288) i de Marià d'Oliana (registrar a dos documents, del 1289 i 1290, respectivament), ambdós escriptors o escrivans jurats (*scriptoris jurati*) del rector Jaume d'Orís.

Sabem, per documentació posterior, que la facultat dels rectors de delegar l'exercici notarial a substituïts laics i eclesiàstics fou una pràctica habitual a l'edat mitjana i moderna:

... stan [els rectors] en possessio y consuetut antiquissima ... de stablir ad in perpetuum cum Decreto Summis Pontificis ad census ecclesie utiles la facultat que ells tenen de pendre dits actes y per lo semblant de arrendar y acomanar a qui be.ls appar per temps empero de tres anys en tres anys pro ut de rebus ecclesiasticis (6).

La difusió de la cultura, d'una banda, i les disposicions contra el monopoli notarial eclesiàstic que emetrà l'autoritat, d'altra, intensificà la presència de notaris laics al Principat de Catalunya en general i al terme del castell de Mataró en particular. Notaris de les més diverses procedències intervenen en la redacció i autenticació d'escriptures vinculades amb el lloc de Mataró. Majoritàriament de Barcelona i Granollers, la seva presència al terme de Mataró deixa entendre la inexistència de notaris laics en aquest àmbit territorial (exceptuant els de l'escrivania eclesiàstica) amb notaria oberta al públic; si més no, no hem localitzat cap document signat per un notari del terme que faci constar expressament el topònim, a diferència dels notaris eclesiàstics. Possiblement, els notaris que hem localitzat d'aquest segle exercitaven el seu art en un àmbit territorial més ampli que el de Mataró d'una forma simultània, cercant la rendabilitat econòmica que l'activitat en un sol lloc no els podia garantir. En documentació posterior, referida al segle XV, queda clar que aquest fou un costum establert:

A la Vila de Mataró publicament se han rebuts y testificats molts actes publicis per substituïts de notaris de Barcelona los quals substituïts no rebien dits actes per transitum sino

que tenien asiento y casa parada en dita Vila de Mataró y axo ab scientia y patientia (7). (El subratllat és nostre).

Abonaria el supòsit de l'existència de notaris de "trànsit" la notícia que dóna el privilegi de Ferran el Catòlic (1480) relativa a la situació de la majoria de parròquies de la baronia del Maresme:

... en las ditas parroquias no esta continuamente notari apte per los dits actes com es esta en la Vila de Mataró (8). (El subratllat és nostre).

Una tercera mostra de la diversificació de l'exercici de l'activitat notarial a Mataró al segle XIII ens vindria protagonitzada pel notari Guillem Soler, que des del 1263 fins el 1284, signà les escriptures en què va intervenir com a "notari públic del Maresme" (*notarii publici in Maritimo*). Soler seria un dels molts notaris que el monarca hauria nomenat en iniciar la regulació d'aquest art, per actuar en una jurisdicció extensa (l'àmbit de la qual ens seria molt difícil de precisar) i coincidiria amb l'anterior tipologia notarial en què la seva activitat també seria "de trànsit". Un notari anomenat també Guillem Soler, segons Carreras Candi, el 1286 obtenia d'Alfons II el Liberal l'escrivania dels jueus de Barcelona, possiblement una de les que hi havia a la plaça de Sant Jaume i que foren incendiades amb la destrucció del call (9).

Com ja hem esmentat, des de mitjan segle XIII, els monarques promulgaren diverses constitucions i decrets orientats a regularitzar l'exercici notarial al Principat de Catalunya, amb l'objectiu de garantir uns mínims necessaris al servei i, alhora, evitar els abusos i excessos que del monopoli notarial en mans dels eclesiàstics se'n podien derivar. L'any 1258, Jaume I atorgava llibertat als barcelonins en l'elecció de notari i manifestava la seva promesa de no atorgar cap escrivania especial; Pere II, el 1278, repetia un manament anterior pel qual a Barcelona només hi podien actuar els notaris nomenats pel rei i en el qual es negava validesa judicial a les escriptures que fessin altres persones. Quatre anys més tard, aquest mateix monarca ordenava que es practiquessin investigacions a tots els reialmes de la Corona per esbrinar quines notaries eren servides per eclesiàstics. I el mateix any que s'enceten les investigacions apareixen crides prohibint la contractació a escrivanies de l'Església; s'ocuparen, fins nova ordre, escrivanies servides per eclesiàstics i altres persones. Aquestes disposicions varen culminar amb la prohibició terminant (el 1304) que clergues i tonsurats fessin de notaris sense l'expressa autorització del rei. Altres manaments reials donaren instruccions sobre els salaris dels notaris, els incipients procediments de protocolització i les proves prèvies que calia fer per accedir a l'exercici (40).

NOTARIS ACTUANTS A MATARÓ (*)

SEGLE XI.

1043	Marc, prevere.
1049	Pere, prevere.
1053	Arnau, sacerdot.
1075	Arluti, sacerdot.
1082	Pere, levita.
1082	Andreu, prevere.
1096	Joan, prevere.

SEGLE XII.

1107	Robert, monjo.
1109	Guerau Ramon, escrivà.
1130	Ramon, prevere.
1131	Ramon (s/condició).
1150	Bertrenguer, levita.
1166/70	Pere de Corró, escrivà.
1182	Guillem de Mora, prevere.
1184	Arnau, prevere.
1190	Pere, sacerdot.
1196	Pere de Corró, escrivà.

SEGLE XIII.*Notaris eclesiàstics:*

1212	Pere, clergue.
1217/20	Berenguer, prevere.
1222	Asbert, sacerdot.
1235	Arnau, sacerdot i notari de Sant Celoni.
1252	Pere d'Aire, capellà, vicari i notari.
1275/76	Pere de Montells, rector de Mataró.

1284	Pere Noguera, prevere servent del rector Jaume d'Orís.
1288	Macià de Clariana, escriptor jurat del rector Jaume d'Orís.
1289/90	Marià d'Oliana, escriptor jurat del rector Jaume d'Orís.
1289/98	Jaume d'Orís, rector i notari de Mataró.
1291	Montserrat de Gumilla, rector d'Argentona.

Notaris laics:

1212	Pere de Sant Antoni, notari.
1219	Ponç de Sarrià, notari.
1234	Guillem Rabassa, notari.
1244	Pere Vives, notari.
1245	Miquel d'Antiga, notari de Barcelona.
1253	Jaume de Font, notari de Barcelona.
1263/84	Guillem Soler, notari públic del Maresme.
1276/97	Pere Marc, notari públic de Barcelona.
1278	Mateu Llobet, notari públic de Barcelona.
1279	Bartomeu Martí, notari públic de Granollers.
1280/87	Guillem d'Alda, notari públic de Granollers.
1284	Nicolau Samares, notari.
1288	Bartomeu de Sanaüja, notari públic de Barcelona.
1289	Antoni de Vilasegona, notari.
1291	Pere de Noguera, notari públic de Granollers.
1293	Pere d'Alda, notari públic de Granollers.
1293/98	Ferrer de Calders, notari.
1298	Bernat de Font, notari públic de Barcelona.
1298	Jaume Malvi, notari públic de Barcelona.

Font: Documentació notarial d'Arxius Públics i Privats de Mataró.

(*) Quan apareixen 2 dates correspon a la primera i darrera escriptures documentades del notari, sense que això pressuposi l'existència d'una seqüència contínua.

És evident que aquest marc legal que es derivà de l'execució dels manaments reials havia d'afectar, forçosament, el desenvolupament notarial de la vila de Mataró.

Si bé al segle XIV a l'escripció parroquial s'hi continuarien redactant actes i contractes, documentalment es constata una minva de l'activitat d'aquesta notaria i el que és més significatiu: no s'hi experimenta creixement. Es registra un nombre similar de notaris eclesiàstics que al segle anterior. Contràriament, les escriptures que s'han conservat, sorprenen per la quantitat de notaris laics que documenten actuant a o per Mataró: més de quaranta notaris diferents varen intervenir en la confecció i redacció dels actes i contractes notariais d'aquest segle, més del doble dels que s'han documentat pel segle XIII. Aquesta constatació pot evidenciar un canvi d'actitud dels contractants que, afavorits i pressionats per la legislació vigent, utilitzarien menys els serveis de l'escripció eclesiàstica, reservant-s'hi l'actuació pels moments d'absència de notaris laics.

En clara contravenció amb els manaments reials, l'escripció parroquial continuarà en funcionament el segle XIV, regentada pels rectors de la parròquia o pels seus vicaris substituïts. Tots els notaris que es documenten a la notaria del rector són clergues de la parròquia, no havent-hi localitzat cap notari laic en aquest període.

La majoria dels notaris laics que exerciren l'art notarial a Mataró en el decurs d'aquest segle, suposem que "transitarien" per la comarca com els seus antecessors. Dels qui ens consta la procedència, sabem que tots provenen de Barcelona i que alguns d'ells han estat nomenats pel monarca, posseïnt la facultat d'exercir l'ofici a tota la jurisdicció reial, com el notari Jaume Net, que signa les escriptures on intervé com a *notari públic d'autoritat regia per totes les terres i dominacions del rei d'Aragó i pels llocs i jurisdiccions singulars subjectes al rei* (11).

A començaments del segle XIV es detecten els primers símptomes d'activitat d'una nova insti-

p. i. n. Scapham. p. i. n. Etim d'cuppe magna a. p. i. n. Etim filii eoz. a. h. ludam. p. i. n. p. i. n. Bengari d' machyone. p. i. n. p. i. n. Ramon de uilaf. p. i. n. Andreu. p. i. n. Bengari d' p. i. n. Etim Guirbert.

Ego bly d' mori p. b. f. hanc cartam. f. c. h. h. p. i. n. Die. anno p. f. f.

“Jo, Guillem de Mora, he escrit aquesta carta i la signo el dia i any prefixat” (1182). Hi consten, també, les signatures dels contrahents i testimonis: Estefania; Guillem de Torre, marit seu; Guillem, fill d'ells; louen i signen: Berenguer de Mataró; Bernat, fill seu, Raimon de Vilar; Andreu; Berenguer de Pi i Guillem Guiriberti (?). MASM: P.M. s. XII, núm. 1.

Sig. n. d' h. m. y d' solero p. b. publico m. a. i. e. p. m. a. h. e. p. e. f. e. g. e. p. p. a.

Signatura de Guillem Soler, notari públic del Maresme (1270). MASM: P.M. s. XIII, núm. 7.

n. p. a. b. i. d' oris.

Signatura de Jaume d'Orís, rector de l'església de Santa Maria de Ciutat Freta (1293). MASM: P.M. s. XIII, núm. 17.

tució notarial: l'escrivania senyorial de la cort del castell de Mataró. Tot i l'absència de dades relatives a les jurisdiccions feudals del terme de Mataró en aquesta època, hem de suposar que el castell havia de posseir una mínima jurisdicció (el que en dret antic s'anomenà “el civilet”) que justificà la presència d'un notari o escrivà a la seva cúria.

La primera escriptura notarial que es redacta en nom d'un feudal, curiosament, està signada pel rector de l'església de Santa Maria de Ciutat Freta, Berenguer des Bosc, el qual confeccionà i clogué un establiment l'11 de setembre del 1318, autenticant-lo en la seva condició d'eclesiàstic i, alhora, de notari públic del senyor Guillem de Sant Vicenç, llavors feudal del castell de Mataró: *Berengario des Boscho rectoris ecclesie Sancte Marie de Civitate Freta notarii publici pro domino Guillelmo de Sancto Vicentio in termino suo qui hec scribi fecit et clausit* (12). Mancats d'informació com estem de la història del castell i de les seves relacions amb l'Església de Mataró, no podem explicar el perquè d'aquesta escriptura, si bé fóra probable pensar que en disposar d'uns mínims drets jurisdiccional, el feudal del castell en aquell moment no trobés altre notari en funcions

que el rector de la parròquia de Santa Maria. Sigui com sigui, aquest és el primer testimoni d'activitat notarial al redòs del feudal del castell de la vila.

La segona referència documental d'aquesta escrivania ens la proporciona una escriptura del prolífic barceloní Bartomeu d'Hostalric, notari de nomenament reial, que el 1325 trobem signant com a notari del terme i jurisdicció del castell de Mataró per manament de Ballester, senyor del castell (possiblement es tracti d'un castlà): *Bartholomei de Hostalricho publici totum termini et jurisdictionis Castri de Matherono notario et etiam auctoritate regia per totam terram et dominationem Illustrissimi domini Regis Aragonum qui hoc instrumentum invenite in scribania dicti termini in pergamino redactum [...] et de mandato nonalulis dicte Ballistani domini Castri de Matherono clausit* (13).

De Bartomeu d'Hostalric, possiblement el primer regent de l'escrivania de la cúria del castell de Mataró, n'hem conservat documentació fins l'any 1350, de tipologia molt diversa. Ens dona la impressió que aquest notari simultanejà la feina de la cúria senyorial amb el quefer quotidià d'un

No tenim constància documental del temps que el notari Pere de Fonoyeda exercí de notari-escrivà a la cúria del castell de Mataró, però ens inclinem a pensar que ho seria poc temps donat que un altre notari, el barceloní Pere Martí, el trobem signant pocs anys després, el 1356, com a notari públic d'autoritat règia per totes les terres i dominacions de l'*Illustre senyor Rei* i per tot el terme i jurisdicció del castell de Mataró (16). El 1359, aquest mateix notari signa una altra escriptura on a més de l'encapçalament esmentat, afegeix que actua per manament del lloctinent i procurador del castell de Mataró, Guillen Ça Guera, pels llibres de la cúria del castell: ... *predicti hec scripsi et etiam clausi de mandato michi facto pro venerabile Guillelmum ça Guera locumtenentem procuratorem dicti Castri de Matherone pro ut de dicto mandato plenius (...) pro librum curiem dicti Castri* (17).

El quart possible regent de l'escrivania de la cúria del castell de Mataró pogué ser-ho el notari barceloní Pere de Pujol, també notari de nomenament reial, que entre els anys 1369 i 1377 redactà i clogué confessions dels vassalls del terme per encàrrec del feudal Pere de Màrgens (18).

L'escrivania de la cúria del castell de Mataró s'hauria desenvolupat en el decurs d'aquest segle fins esdevenir l'administració de justícia més important del terme. Potser investigant la documentació que s'ha conservat dels notaris que la varen regentar es podria reconstruir la seva evolució i analitzar-ne les competències fins la seva desaparició la centúria següent, en ser traspassada al comú.

* * *

NOTARIS ACTUANTS A MATARÓ (*)

SEGLE XIV.

Notaris eclesiàstics:

1300/02 Jaume d'Orís, rector i notari de Mataró.
 1302 Guillem Colomer, prevere, escriptor jurat del rector Orís.
 1309/25 Berenguer des Bosc, rector i notari de Mataró.
 1318/22 Pere Arnau, clergue, notari públic del rector Bosc pel senyor Guillem de Sant Vicenç.
 1348/51 Bernat Solsona, prevere i notari regent del rector.
 1348 Ponç Roca, vicari.
 1372 Berenguer Ferrer, vicari i notari públic del rector de Mataró, Guillem de Sant Vicenç.
 1381/85 Berenguer Ravell, prevere, vicari i notari públic del rector de Mataró, Hug de Gerald.
 1388 Francesc de Sant Lleó, prevere, notari regent del rector de Mataró, Pere Guillem Gaufred.

Notaris laics:

1300/16 Jaume de Letenal, públic de Barcelona.
 1305/50 Bartomeu d'Hostalric, autoritat règia, notari públic de Barcelona; notari del terme i castell de Mataró.
 1308 Francesc Vila, notari públic de Barcelona.
 1308/18 Ferrer de Calders, notari públic de Barcelona.
 1309/10 Margarit Sunyer, notari públic de Barcelona.
 1316 Guillem Turell, notari de Barcelona.
 1317 Nicolau de Samares, notari.
 1317 Pere Vives, autoritat règia, notari públic de Barcelona.
 1320 Jaume de Comarena, notari públic de Barcelona.
 1323/35 Jaume Net, autoritat règia, notari públic de Barcelona.
 1323 Guillem de Grau, notari públic de Barcelona.
 1324 Guillem Borrell, notari.
 1326/29 Berenguer Simons, notari.
 1328 Berenguer de Vallseca, notari públic de Barcelona.

1331 Bartomeu Marc, notari públic de Barcelona.
 1333 Jaume de Coll, notari públic de Barcelona.
 1333 Simó de Besalú, autoritat règia, notari públic.
 1334 Francesc de Torre, notari públic de Barcelona.
 1337/38 Joan Salat, autoritat règia, notari públic de Barcelona.
 1339 Francesc de Caselles, notari públic de Barcelona.
 1339 Guerau d'Oliva, notari.
 1340 Berenguer de Castellar, notari públic de Barcelona.
 1340 Guillem Turell, notari.
 1340/42 Bernat Arnau, notari.
 1342 Pere de Folgueres, notari públic de Barcelona.
 1342 Jaume de Merola, notari públic.
 1342/55 Bernat de Torre, notari públic de Barcelona.
 1342/79 Pere Martí, autoritat règia, notari públic de Barcelona; notari de la cúria del castell de Mataró.
 1352/56 Pere de Fonoyeda, autoritat règia, notari públic de Barcelona; escrivà de la cúria del castell de Mataró.
 1354 Pere de Goser, notari.
 1354 Bernat de Puig, notari.
 1354 Berenguer de Puig, notari.
 1354 Guillem de Puig, notari.
 1355 Ponç Vives, notari.
 1356/96 Bernat Nadal, notari públic de Barcelona.
 1355 Romeu de Sarrià, notari.
 1359 Francesc de Lardenosa, notari públic de Barcelona.
 1366/68 Guillem de Montmany, notari públic de Barcelona.
 1369/77 Pere de Pujol, autoritat règia, notari públic de Barcelona; possible regent de l'escrivania del castell de Mataró.
 1374 Pere Ça Closa, notari de Barcelona.
 1384 Pere Coll, autoritat règia, notari públic de Barcelona.

Font: Documentació notarial d'Arxius Públics i Privats de Mataró.

(*) Quan apareixen 2 dates correspon a la primera i darrera escriptures documentades del notari, sense que això pressuposi l'existència d'una seqüència contínua.

En pugna per l'assoliment de la seva autonomia, les parròquies del terme del castell de Mataró s'inscriuen en l'ampli moviment municipalista que s'inicia a la Catalunya del segle XIV a la recerca de l'exercici de la pròpia sobirania (19). La primera fita d'aquest llarg camí fou el privilegi que Alfons el Magnànim concedí a la vila de Mataró el 7 de juny de 1419, pel qual la localitat restà incorporada al reial patrimoni, deslligant-se per primer cop dels vincles feudals que l'unien amb el senyor del castell de Mataró, llavors micer Antoni Torres com a tutor del menor Baltasar de Märgens, titular efectiu del senyoriu. Les parròquies del terme del castell (Mataró i Sant Andreu i Sant Vicenç de Llavaneres) es convertiren en viles reials pel preu de 4.000 florins d'or i la redempció traspasà la gestió de la jurisdicció senyorial (els "mer i mixt imperis": jurisdicció civil i criminal) i els drets, rendes, servituds i potestats del castell a la cúria del batlle del terme i a l'incipient municipi de Mataró. L'escrivania i la notaria de la vila, per aquest document, podran ser gestionades per la Universitat:

[...] *E de present Vos Señor los incorporats e units a aquell axí e en tal forma que quisca sia Rey d.Arago e Señor de Barchinona bage esser e sia en per tot temps Senyor immediat del dit Castell de Matero e de la Castlania de aquell e de la dita Vila parroquias e termens dessus dits e del mer e mixt imperi e de las ditas jurisdiccions rendas scrivania notaria censos potestats drets senyorias servituds molins forns fruits emoluments officis rendas fogonias corrodorias e altraz qualsevols cosas drets e bens dels dits Castell Vila e terme parroquias e territoris llurs* (20).

No tenim notícies documentals del primer terç del segle XV que ens orientin sobre l'organització de l'escrivania i notaria de la vila i parròquies del terme del castell de Mataró, si bé per documentació posterior, hauríem d'inclinar-nos a pensar que aquest servei encara no estaria regularitzat pel municipi i que els habitants del terme continuarien contractant a les escrivanies públiques dels rectors o amb els notaris laics "en trànsit" que circulaven per la comarca. Suposem que el Consell de la vila, després de la satisfacció d'una quantitat tan considerable per a la seva redempció, aniria escàs de recursos financers i que hom tendria a practicar economies en detriment de l'estructuració dels diferents serveis municipals.

En aquest llarg camí vers la plena autonomia municipal, els jurats del terme del castell de Mataró obtingueren d'Alfons el Magnànim el 8 de novembre del 1424, la confirmació de les concessions fetes i la consideració per a la vila de "carrer de Barcelona", amb el gaudi de les mateixes llibertats, usos, costums i privilegis que aquella ciutat (la presa de possessió del "nou carrer" l'efectuaren els consellers de Barcelona els dies 25 i 26 de febrer del 1425) (21).

Quan el nou *status* de la vila començava a adquirir carta de naturalesa, Alfons IV, el mateix monarca que els havia redimit, empenyorà el terme dos anys després de les darreres gràcies, a favor del ciutadà barceloní Pere Destorrent, afegint-hi el 1436 els dominis directe i al·lodial a la concessió. No serà fins el 28 de desembre del 1455 que, amb el pagament de 2.500 lliures, el feudal s'avinqui a retornar el seu domini al comú (22). Abans d'aquesta data, però, comencem a tenir informació de l'escrivania i notaria de la vila de Mataró.

Per fonts documentals indirectes (d'una escriptura posterior) (23) consta que Joan de Corbera, batlle general de Catalunya, concedí l'arrendament de l'escrivania i notaria, les taules de la carnisseria i els drets de tallar carn i de mesuratge, per un cens anual de 30 florins, a favor de Bernat Ferrer, mercader i ciutadà de Barcelona, resident a Mataró. No s'especifica la data d'aquesta concessió, però ens inclinem a pensar que deuria ser feta abans que la vila de Mataró fos desinfeudada, aproximadament vers l'any 1440, data en la qual es comencen a trobar escriptures notariales signades pel mateix arrendatari, Bernat Ferrer, i pel seu regent, el notari reial barceloní Bartomeu Agell:

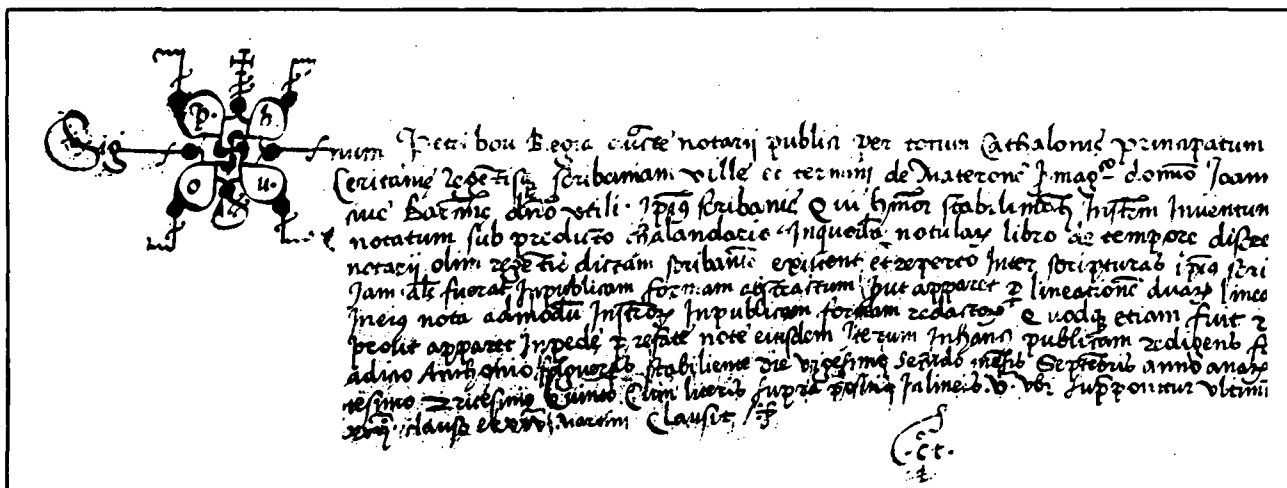
Attendentes et considerantes honorabili Joannem de Corbaria militem quoddam Bajulie Cathalonie Generalem utilitate Curie Rege previsa cognita et attenta stabilisse et in emphiteosimi perpetuam concessie honorabili Bernardo Ferrarii civi Barchinone habitatori Ville de Matareone et suis et quibus vellet perpetuo sub certo anno censu in tracta triginta florenorum de aragona de tabulas carnisserie et ius sciendi carnes quescumque in preffati Villa et scribaniam et notariam dictorum Ville et parrochie (24).

Aquesta concessió fou revocada per la ferma oposició de les parròquies del terme del castell de Mataró (*in actu licitionis dictarum Ville et parrochie se oppohussi aut contradixissi nec non protestasse ratione premissorum* (25)) que obtingueren la renúncia de Bernat Ferrer (*et attenta renuntiatione facta de predictis per dictum Bernardum Ferrarii...* (26)) i el nou arrendament de l'escrivania i notaria i altres drets a favor dels jurats de la vila de Mataró Pere Vilardell, Francesc Roig àlies Mas i Esteve Pongem el 21 de desembre del 1446, concessió signada per l'honorable Jaume Gener, regent de la batllia general de Catalunya en absència del seu titular, l'honorable Arnau de Fonolleda:

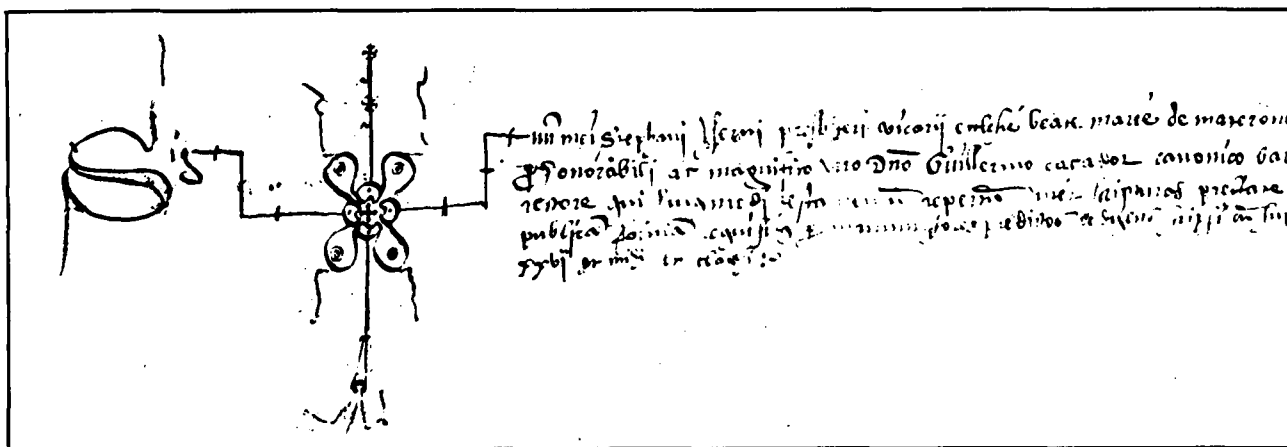
Gratis et ex certa sciencia sive iuris alieni preiuditio stabilimus et in emphiteosimi perpetuam damus atque concedimus vobis Petro Vilardell Francisco Roig alias Mas Stephano Pongem dicte parrochie Sancte Marie de Materone juratis anno presentis dictorum Ville et parrochie Stephano Mates Olmi habitato-

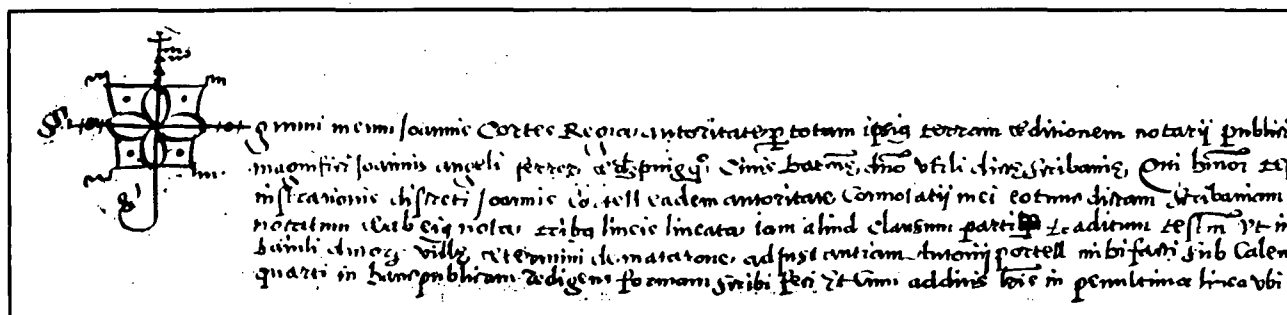

Signatura de Pere Bou, autoritat régia, notari públic per tot el Principat de Catalunya i comtats del Rosselló i Cerdanya, regentant l'escrivania de la vila i terme de Mataró pel Magnífic Senyor Joan Angel Ferrer Despuig, ciutadà de Barcelona, senyor útil d'aquesta escrivania (1512). MASM: P.M. s. XVI, núm. 153.

Signatura d'Esteve Isern, prevere i vicari de l'església de la Beata Maria de Mataró i notari d'aquesta per l'honorable i magnífic Baró Senyor Guillem Caçador, canonge de Barcelona i d'aquesta església Rector (1520). MASM: P.M. s. XVI, núm. 157.

Signatura de Joan Cortés, régia autoritat, notari públic regentant l'escrivania pública de la vila i terme de Mataró pels hereus i successors del Magnífic Joan Angel Ferrer i Despuig, difunt, ciutadà de Barcelona i senyor útil de l'esmentada escrivania (1538). MASM: P.M. s. XVI, núm. 171.

ròquies del terme del castell de Mataró retornessin al comú. Els jurats Esteve Mates, Joan Soler i Esteve Masgròs, de Mataró, i Llorenç Catà, de Sant Andreu de Llavaneres, amb l'antuència del batlle de Mataró, Pere Vilar "estableixen" o arrenden en la data esmentada l'escrivania i notaria, l'escrivania de la cort del batlle, les taules de la carnisseria i el dret de mesuratge a Bernat Ferrer, amb l'especificació que aquests béns pertanyien a la Universitat de Mataró pel títol d'establiment em-

fitèutic i concessió feta per l'honorable Jaume Gener l'any 1446:

... stabilimus et in emphiteosimi damus et concedimus vobis dicto Bernardo Ferrarii (...) totam predictam scribaniam et notariam dictarum Ville et parrochiarum ach terminorum dicti Castri de Matarone ach scribaniam curie bajuli ipsarum parrochiarum et termini cum omnibus lueris salariis emoluentis et eius juribus et pertinentiis eiusdem (32).

Aquest arrendament fou fet a perpetuïtat per un cens anyal de 4 morabatins alfonsins d'or i 9 sous barcelonesos i amb la condició que l'arrendatari tingués per regent a l'escrivania un notari de nomenament reial (*notario regia auctoritate*) i que aquest, sense cap despesa pel municipi, regentés l'escrivania de la cort del batlle de la vila, fes d'escrivà a les eleccions per a la batllia i consell i col·laborés en la realització dels "talls" o exaccions que la Universitat disposés (33).

La documentació que s'ha conservat demostra que Bernat Ferrer prengué possessió de l'escrivania i notaria de Mataró i que el seu regent, el notari Bartomeu Agell, ultra la contractació ordinària a la notaria de la vila, fou present a les sessions de la batllia i present a les eleccions per a la provisió dels càrrecs municipals (34). L'arrendament fet a favor de Bernat Ferrer, de semblant manera que la concessió que Jaume Gener féu als jurats de Mataró el 1446, inclou una clàusula que remarca l'exclusivitat en l'exercici de les seves funcions a l'arrendatari, assenyalant, també, les penes que s'imposarien en cas de contravenció d'aquest monopoli (35). Tot fa pensar que Bernat Ferrer i els seus regents exercirien aquesta facultat des del moment de la signatura d'aquest contracte.

Ignorem quines foren les motivacions que induïren els jurats de la vila de Mataró a arrendar l'escrivania, notaria i altres drets a favor de Bernat Ferrer, la mateixa persona contra qui, anys enrra, la vila pledejà amb èxit. Seria factible la hipòtesi que Ferrer fos l'únic en disposició de garantir el bon funcionament de l'escrivania, preocupació que, com hem vist, assetjava els homes del Consell de l'anterior dècada.

La primera institució que resultà perjudicada pel caràcter monopolitzador de l'exercici notarial a la vila de Mataró o, com resen els documents, per l'existència que en resultà d'aquest lloguer d'una *escrivania de distret* (de districte) o *forçada* (per l'obligació d'haver-hi d'actuar i contractar) fou la parròquia de Santa Maria de Mataró, que es mantenia en la possessió i exercici d'una activitat que ja li era secular. Els jurats de la vila aviat se n'adonarien, també, dels perjudicis que per a la població de Mataró l'arrendament amb la clàusula privativa els podia reportar.

El primer senyor titular de l'escrivania de Mataró, acollint-se a la prerrogativa que li conferia el títol d'arrendament, faria publicar al batlle de la vila diverses crides comminant a contractar i rebre actes a la seva scrivania, estipulant sancions per als contraventors; consta que així ho féu el 1472 (36):

Crida [...] publicada en dita Vila de Mataró per lo batlle de aquella a dos de maig de mil quatre cents setanta dos ab lo qual se prohibia que ningú rebes cartes de confessio o

capbreus dins dita Vila y terme sino en poder de dit Bernat Ferrer y sos substituïts (37).

Avisos com aquest es repetirien al llarg d'aquesta centúria i la següent. El primer en reaccionar contra la pretensió districtual de Ferrer fou el rector de Mataró, que ja des de l'any 1457 (tres anys després de la signatura de l'arrendament) protestà el contracte intentant pledejar amb l'arrendatari. (38)

Els disturbis que sacsejaren el Principat de Catalunya les dècades centrals d'aquest segle i que continuarien fins després de la mort de Joan II (guerra civil i qüestió remença), deixaren pendent de resolució el conflicte que s'inicià a la vila de Mataró per l'afer de la concessió emfitèutica de l'escrivania i notaria. És previsible suposar que en aquest lapse de temps, les parts en litigi afermaren les seves pretensions i els seus drets, convivint en l'exercici notarial les dues escrivanies públiques de la vila: l'eclesiàstica i la de Ferrer i els seus successors.

El terme del castell de Mataró i les parròquies d'Argentona, Cabrera, Vilassar i Premià, el 1462 serien infeudades al militar Pere Joan Ferrer, que les governà com a "baró del Maresme"; el feudal obtindria el 1475 les jurisdiccions civil i criminal (el "mer i mixt imperi") per a tots els súbdits del seu terme, desarticulant les diverses cúries municipals preexistents.

Amb l'entronització de Ferran el Catòlic i amb l'actuació arbitral d'aquest monarca, es pactà la remissió feudal i amb el pagament de 8.000 florins (5.000 a compte de l'erari reial, 2.000 a compte de les parròquies afectades i 1.000 a cens a favor del feudal), el rei incorporà al reial patrimoni els territoris de la "baronia del Maresme" el 31 de juliol del 1480, mitjançant un privilegi concedit a tal efecte.

Per aquest important document, prou conegut (39), es reorganitzaren les administracions municipals de justícia, estipulant-s'hi les competències dels batlles de les diferents localitats. Com és usual a les escriptures de l'època, hi persisteix la confusió dels termes 'notari' i 'escrivà', utilitzats indiscriminadament en les seves dues accepcions. Per aquest privilegi, ens consta que la vila de Mataró era l'única de les parròquies del territori del baró que disposava de notari fix per actuar a la cort del batlle i que a les altres localitats del terme hi subsistien els notaris de "trànsit".

Una concessió posterior, el "Privilegi de Abilitació de la scrivania", del 10 de març del 1481, donà les darreres instruccions per a l'organització i funcionament de l'administració local de justícia; aquest document especifica i amplia un fragment del privilegi de Ferran el Catòlic del 1480 pel que fa a les competències i jurisdicció del batlle de

Mataró essent a la vila el batlle de Barcelona, al qual s'ordena que no s'endugui la documentació processal de la vila i que actuï amb el notari de Mataró:

... haie a deixar lo dit batlle de Barcinona en poder del scriva de Matero porque lo Batlle de Matero apres de partit aquell puixa administrar justicia los quals processos e actes civils e criminals haie a fer e exercir lo dit Batlle de Barcinona ab lo notari de la Vila de Matero e no ab algun altre (40).

Els privilegis que concedí Ferran el Catòlic foren els instruments que utilitzaren els jurats de la Universitat de Mataró per a resoldre les diverses irregularitats de l'administració local. Una d'aquestes irregularitats, els efectes perniciosos de la qual ja s'experimentaven, era l'afany monopolístic de Bernat Ferrer i els seus successors immediats (els seus fills Arnau i Jaume) en l'exercici de l'art de la notaria a la vila de Mataró. Consta que l'any 1480, la Universitat interposà un plet al senyor titular de l'escrivania, fent causa comuna amb el rector de Mataró, el qual, sense èxit, intentava des dels anys setanta que la resolució d'aquest conflicte de competències fos jutjat per l'audiència eclesiàstica (41), mantenint-se, però, en l'exercici del seu dret a l'escrivania parroquial.

El 12 de juliol del 1483, a instàncies de Jaume Ferrer, fill i successor del difunt Bernat Ferrer en la regència de l'escrivania de Mataró, l'Infant don Enric d'Aragó, duc Sogorb i lloctinent general del Principat de Catalunya, féu publicar al batlle de la vila de Mataró una crida en la qual *apena de cinch cents florins de or* es comminava als habitants de la vila que *no gosen contractar ni fer actes alguns ab los vicaris ni altres notaris per lo Rector dins lo dit terme*. Jaume Ferrer instà la publicació d'aquest avís perquè amb el rector de Mataró, el canonge barceloní Joan Comes, hi mantenia un plet la resolució del qual encara no havia estat dictada (*estant així la causa pendent e indecisa*) i que no obstant això i contra les Constitucions de Catalunya (*es provahit que pendent plet ningunes coses deuen esser innovades ans totes coses fetes y attentades deuen esser restituides al primer estament*), el rector de Mataró havia obert una botiga en la casa de la Rectoria per tenir en aquella scrivania que hi fa esser un notari apellat Pere Morrull. Per això insistí en l'ordre de prohibir l'activitat notarial a l'escrivania eclesiàstica i a demanar la restitució dels actes i contractes allí fets sota la pena esmentada (42).

La resposta del rector no es féu esperar: el 10 d'agost del mateix any, el seu procurador Jaume Vilar, presentà al batlle de Mataró un al·legat que, per afermar la seva argumentació, fou redactat i signat per Guillem Gomar, prevere i vicari de l'església de Sant Andreu de Llavaneres, terme i jurisdicció del castell de Mataró i notari públic per

l'honorable Antoni Pol, rector i notari públic. En aquest al·legat, d'un to força pujat, el rector denuncia les pretensions de Jaume Ferrer respecte l'escrivania com a *nulles he no han fundament ningu de justitia i contra tota veritat*, defensant l'exercici del seu dret que és definit com a secular *passats de tres cents anys ensa*. El redactat insisteix en el dret dels rectors a rebre actes i contractes, ells o els seus vicaris i substituïts, que no contravenia les Constitucions de Catalunya donat que mantenia la mateixa situació que els seus antecessors. Curiosament ressalta el fet que la confecció de testaments és la tasca més important de la seva notaria: *los testaments qui es lo pus assencial part de notarie*; denuncia el seu adversari, acusant-lo d'haver aportat al litigi testimonis parcials i sense consistència jurídica: *son [els testimonis] persones il·literades que no saben quina cosa son contractes e parents seus e jovers qui han memoria de poc temps ensa*. L'acusa, així mateix, d'haver-li manllevat contractes i clients a causa de la guerra (*et per a incuria dels seus vicaris son han aportada la major part dels dits contractes o contrabents y d.asso es stada causa la pertubatio de la guerra*) i insta Jaume Ferrer al retractament i a dir la veritat a l'Infant, amb amenaces en cas de no fer-ho:

altrament [...] contra vos ... tots danys damages e missions e despeses e de les censures ecclesiastiques e de totes coses licites de protestar estimant vos la injuria contra la Isglesia feta si lo contrari feu sinch cents florins de or (43).

L'al·legat del rector no fou tingut en compte i Jaume Ferrer féu repetir la crida els dies 18 i 26 d'agost del 1483 (44) en els mateixos termes que la primera. D'aquesta darrera data existeix una nova lletra en què l'Infant d'Aragó, a instàncies també de Jaume Ferrer, mana investigar el notari Pere Morrull, regent de l'escrivania del rector que públicament havia manifestat que *los actes y contractes que ell pren no ho fa per lo rector sino per si mateix y que ell deffendra los qui ab ell contractaran*, la qual cosa és considerada *molt gran perjubi* per Ferrer (45).

La investigació la practicaria Gaspar Mates, lloctinent del batlle de Mataró, el qual, després dels interrogatoris i declaracions, comminaria al notari Pere Morrull a restituir al senyor titular de l'escrivania de la Vila les escriptures per ell redactades. Morrull lliurà a Ferrer un debitori, dues èpoques (rebuts), una procura i un repertori de contractes *per obeyr als manaments del Senyor Rei lliurant aquelles com a forçat* (46).

La resolució d'aquest conflicte no va satisfer en absolut els habitants de Mataró que, molt sensibilitzats pels abusos patits (només feia quatre anys que s'havien redimit del "Baró del Maresme"), veien en les pretensions de Jaume Ferrer un perill a les seves llibertats. El 6 de novembre del

1484, el batlle de Mataró Salvador Catà, amb repic de campanes, aplegà els vilatans, que escolliren Salvador Portell, Bernat Vilardell i Antoni Feliu àlias Morera, tots de Mataró, per:

demanar e haver consell de alguns juristes de e sobre certs stabliments fets en temps passat a la Vila per lo Senyor Rey com encara fets per la Vila a n.En Bernat Ferrer quoddam e aço per quant Jaume Ferrer fill del dit Bernat Ferrer preten e vol pretenir l'escrivania de Matero la qual ell preten esser sua esser forçada e axi palesament o ha dit als jurats de la Vila e altres que nengun altre notari en dita Vila no pot pendre contractes publicis si donchs no demana licencia al dit Jaume Ferrer lo que es contra privilegis e libertats de dita Vila.

En aquesta assemblea s'insistí que *per semblant raho* havia estat revocat el primer establiment o arrendament fet a Bernat Ferrer i que la pretensió de districtualitat atemptava *lo novell privilegi obtengut del Senyor Rey per lo qual tots los poblats en dita Vila e terme se poden alegrar dels costums usus libertats de la Ciutat de Barchinona* i que cedir en aquesta qüestió era *encativar e tenir per catius los poblats de dita Vila y terme.*

La consulta demanada fou feta als *quatre juristes los millors e pus antics que ls ha semblat entre los quals son los advocats de la Ciutat de Barchinona*, i un cop practicada, el batlle tornà a congregar la parròquia el 4 de desembre. En aquesta reunió, els comissionats informaren de les seves gestions i que, havent mostrat els títols d'arrendament *e ruminats e encara moltes rahons fetes al contrari*, els juristes dictaminaren a favor de la vila, per la qual cosa els congregats insten el batlle que els convoqui de nou per crear i *reffermar lo sindicat per deffensio de la cosa publica.*

A la nova assemblea, celebrada dos dies després (el 6 de desembre), els habitants de Mataró es pronunciaren sobre la qüestió. Els consellers Pere Seguí i Segimon Micer manifestaren la seva negativa a col·laborar en semblant empresa per temor que Jaume Ferrer, el senyor titular de l'escrivania, *procuras a la dita Vila dans e despeses*. Dos altres consellers, Lluís Pou i Joan Morot, es decantaren en favor de la constitució del sindicat *per util e profit a la Universitat e per fer servir les libertats e privilegis que costen a la Vila carn e sanch*. Pere Seguí i altres insistiren en les reserves que l'acció proposada podria generar (*te dupte que aço no fos en gran dan de la cosa publica*) i que seria necessari *el bon consell e encara consultar a son Rey e Señor o son lloctinent*. El conseller Morot, recollint la proposta de Seguí, recomana la intervenció reial en la contesa *demanant li justicia com aquesta Vila sta en perdicio de haver libertats e aço demanant per vul de tot lo poble*. Després d'aquestes deliberacions es procedí a la signatura del "sindi-

cat". Foren molts els mataronins que es negaren a *fermar*, però malgrat les pors, hom decidí tirar endavant, tot i la protesta expressa del jurat Pere Seguí que, en la seva defensa, assenyala que entre els qui signaren aquest sindicat n'hi havia alguns que també havien signat l'establiment fet a Bernat Ferrer el 1454 i que en funció d'això, del trencament de la promesa feta, temia que *dita Vila fos vexada o molestada* i que *dits tals que fermen dit sindicat en tal cars paguen tals despeses qui.s seguirien de llurs bens propis e no de la Universitat* (47).

No es disposa de més informació coetània per analitzar l'actuació d'aquest sindicat; per documentació posterior, sabem que vuitanta-quatre vilatans s'hi adheriren i que uns quaranta el protestaren, que l'acord consiliar no fructificà (així ho especifica el document), *per causa de les perturbacions havia a les hores en dita Vila y en lo present Principat y per causa que ja tenian introduhida litte ab dit Ferrer* i que es va atribuir el fracàs a *error negligentia y descuyts dels oficials y ministres de dita Universitat y per no haver usat del dit privilegi del Rey Alfonso de la manera que devian y que a dita Universitat convenia* (48).

Ferrer i els seus successors varen mantenir, contra tots els obstacles, la titularitat de l'escrivania i notaria de Mataró els segles següents, com a monopoli exclusiu. L'oposició de l'Església i del municipi a la seva possessió es manifestà proces-

SENYORS TITULARS DE L'ESCRIVANIA DE MATARÓ

1419	Universitat de Mataró.
1440? - 1446	Bernat FERRER.
1146 - 1454	Universitat de Mataró.
1454 - 1458	Bernat FERRER (+ 1458?)
1458 - 1482	Arnau FERRER (+ 1485?), fill de l'anterior.
1482 - 1495	Jaume FERRER (+ 1495?), germà de l'anterior.
1495 - 1512	Joan Angel DESPUIG ÀLIAS FERRER (+ 1512?), casat amb Enfrosina FERRER, filla de l'anterior.
1512 - 1528	Vídua usufructuària de Joan Angel DESPUIG i hereus.
1528 - 1560?	Joan FERRER i DESPUIG, fill de l'anterior.
1560? - 1590?	Francesc FERRER i DESPUIG, germà de l'anterior, casat amb Angela.
1590? - 1610?	Gerònima de CORBERA FERRERA i DESPUIG, filla de l'anterior matrimoni i casada amb Lluís de CORBERA, noble.
1610? - 16...	Anna d'ARGENÇOLA CORBERA i DESPUIG, filla de l'anterior matrimoni, casada amb Gerònim d'ARGENÇOLA i BLANES, noble.
S. XVIII-XIX	Marquesos de Ayerbe y de Rubí.

Font: MASM. A.R. Plec 21.

NOTARIS REGENTS DE
L'ESCRIVANIA DE MATARÓ

(1440?-1458)	<i>Bernat FERRER</i>	Bernat Ferrer Bartomeu Agell Arnau Ferrer
(1458-1482)	<i>Arnau FERRER</i>	Pere Ros Joan Salvà Francesc Cervera Domènec Arabull
(1482-1495)	<i>Jaume FERRER</i>	Antoni Benet Joan Pere Marrull Francesc Torner Joan Cànoes Pere de Vic Miquel Gilabert Joan Corpa Joan Robert
(1495-1512)	<i>Joan Àngel DESPUIG ÀLIAS FERRER</i>	Joan Robert
(1512-1528)	Vídua usufructuària i hereus de Joan Àngel DESPUIG	Joan Robert
(1528-1560?)	<i>Joan FERRER i DESPUIG</i>	Joan Cortell Joan Coloma
(1560?-1590?)	<i>Francesc FERRER i DESPUIG</i>	Joan Cortés Pere Bou Antoni Puig Joan Pujol Geroni Serra Arnau Joan Piquer Salvador Lledó Antoni Cucurella
(1590?-1610?)	<i>Nobles d'ARGENÇOLA</i>	Pere Despuig Jaume Marfà Jaume Matas Antoni Montfort.

Font: Documentació notarial d'Arxius Públics i Privats de Mataró.

salment en un cúmul d'articulats i súpliques de procuradors, dictàmens d'advocats i interrogatoris judicials que culminaren en unes sentències que sempre foren favorables als senyors de l'escrivania de la vila. Aquest llarg procés, del qual en coneixem les principals fites (49) no acabaria mai i només la supressió de les escrivanies particulars decretada el 1862 amb la Llei del Notariat posaria fi a aquest litigi secular.

Malgrat les sentències favorables als obtentors de l'arrendament de l'escrivania, la parròquia de Santa Maria de Mataró continuà exercint l'art de la notaria en una botiga o *operatori obert* situat en un edifici annex a la Rectoria, beneficiant-se del fet que, sempre, el plet estava obert per les contínues recusacions. Els diferents rectors que residiren a la ciutat, continuaren redactant escriptures, ells o els seus vicaris i arrendant l'escrivania a notaris laics, tot i que aquesta pràctica els comportés algun disgust, com la negativa, el 1614, del

notari Narcís Portell, de restituir les escriptures notarials per ell redactades al procurador del rector Jaume Prats, poc després del seu nomenament: *usurpant.se y apropiant.se iniuyto dit rector la dita clau [de la casa o botiga de la notaria] y escripturas tenint aquelles escondidas y amagadas y en part secretas cometent notable usurpatio y violencia digne de tot castich. L'actitud d'aquest notari va provocar les ires del rector i la incoació d'un plet on el demandant sol·licità que l'infractor ha y deu ser declarat ... perpetrant crim de usurpatio y detentio [...] y declarat per excomunicat y com a tal gitat del gremi de la isglesia instat per los fels xpians com axi sia de justitia del la qual excomunicatio no sia absolt fins aja fet condigne satisfactio y penitentia y esmanat danys y injurias a dit rector y a sa isglesia (50).*

Episodis com el transcrit formarien part de la dinàmica interna de la parròquia *més pingüe del Bisbat i de tota Catalunya*, com deixà escrit el rector Folquer al seu *Memorial* (51). D'aquest mateix document, datat a mitjans segle XVII, conservem una descripció de l'escrivania eclesiàstica i del seu funcionament:

Los vicaris i cinch notaris reben tota manera d'actes en nom del rector i un dels notaris, en una estancia baixa que té la torre de la Rectoria ab porta oberta al carrer, reb los actes i en esta estancia, que es diu la notaria de la Rectoria, guarda los protocols de tots los actes que es reben en nom del Rector.

Si bé l'Església perpetuà l'activitat notarial al marge de les sentències que li foren adverses, el municipi va haver d'acceptar el veredict (no sense protestar-lo esporàdicament) i, en conseqüència, els notaris públics que volien actuar a la vila, havien de fer-ho amb el vist-i-plau dels senyors titulars de l'escrivania, en funció del seu monopoli.

L'àmbit territorial del districte notarial concedit als successors de Bernat Ferrer va ser ampliat, sembla que amb èxit, a mitjan segle XVII; ens consta documentalment la queixa del síndic de la vila, Joan Antic Martí, en representació d'un grup de notaris de la vila que es sentien afectats per la mesura, adreçada a la Reial Audiència de Barcelona, plantejant plet als senyors de l'escrivania pública, llavors els nobles Argençola.

... qua senus non acideant recipere seu testificare aliquod genere instrumentorum contractuum testamentorum ultimarum voluntarum et aliorum extra iudicialium in locis terminis et parrochiis de Vilassar Premia et de Argenton sub pena triginta librarum dignetur dominatio vestra... (52).

L'exercici notarial a la vila de Mataró i pel que sembla, també a altres localitats de la comarca, pressuposava el pagament d'una entrada que

Handwritten signature of Jaume Marfà, regent of the notary and public scrivania of Mataró, 1594. The text of the document is partially legible: "...muni Marfa Aplun et Regia auctibus nomin publicis Regentis notaria mde Qui Sa. Gubi. f. et. L. A. m. i. e."

Signatura de Jaume Marfà, règia i apostòlica autoritat, notari públic, regent de la notaria i escrivania pública de la vila i terme de Mataró pels hereus i successors del Magnífic Francesc Ferrer i Despuig, difunt senyor útil de l'esmentada notaria i escrivania pública (1594). MASM: P.M. s. XVI, núm. 286.

els notaris havien de satisfer als senyors de l'escrivania i el lliurament d'una quantitat anual en concepte d'arrendament del servei, xifra que oscil·là al llarg dels segles, sempre, però, a benefici dels senyors titulars de l'escrivania. La transmissió hereditària dels protocols confeccionats estava prohibida, la qual cosa provocà més d'un problema econòmic a les vídues dels notaris, en ser privades de la possibilitat d'emetre còpia de les escriptures registrades. A la primera meitat del segle XVIII l'entrada que s'havia de satisfer per exercir de notari a la vila de Mataró havia arribat a ser de 100 lliures i el pagament anual (o cens) estava fixat a l'entorn de les 12 i 14 lliures, quantitats força respectables. Aquest increment del lloguer provocà crispacions en el gremi notarial i l'endegament d'accions de protesta que avui ens són conegudes (53).

Ens serà necessari prosseguir les investigacions i practicar anàlisis més exhaustives per a caracteritzar l'evolució d'una institució que a la nostra ciutat presenta reminiscències de caràcter feudal que ens indiquen fins a quin punt poden constatar-se pervivències d'antic règim tot al llarg de l'època moderna. Cal desmentir la fal·làcia que el feudalisme mor a Mataró amb el Privilegi de Ferran el Catòlic el 1480; l'escrivania, un monopoli senyorial, n'és un bon exemple del contrari.

Carles Marfà i Riera

NOTES.

- 1.- MASM: Arxiu del Rector, Plec 21. Art. 1 de l'articulat de Joan Fàbregues, procurador del Rector de Mataró (1588), ff. 13 a - 13 v.
- 2.- CARRERAS CANDI, Francesc: *Desenrotllament de la institució notarial a Catalunya en lo segle XIII*. Pàg. 752.
- 3.- Faig constar el meu agraïment a Coral Cuadrada per les facilitats que m'ha donat per cotejar la documentació dels segles XI-XIV.
- 4.- MASM: A.R. Plec 41. Notaria. "Establiment de la escrivania de Mataró".
- 5.- MASM: A.R. Plec 21. f. 240 v. Permuta. Maig 1290.
- 6.- Íd. nota 1, article 2^a. ff. 13 v.
- 7.- MASM: A.R. Plec. 21. f. 241 a. Article 5è. de la Suplicació presentada pel procurador del Rector i el Síndic de la Universitat de Mataró (11 desembre 1587).
- 8.- AMM: Diversos, caixa 1. Privilegis 1.
- 9.- *Op. cit.* Pàg. 769.
- 10.- Vegi's l'apèndix documental de l'obra cit. de Carreras Candi, pàgs. 73-789.
- 11.- MASM: Per. 2. Marfà s. XIII-XIV. 18 kal. febrer 1319.
- 12.- MASM: Per. 2. Marfà s. XIII-XIV. 11 desembre 1318.
- 13.- MASM: Per. 2. Marfà s. XIII-XIV. 5 novembre 1325.
- 14.- ACA: Reg. Canc. 1565. ff. 150 v - 151 a.
- 15.- ACA: Reg. Canc. 1565. ff. 153 v. Agraeixó a J.A. Cerdà l'ajut en la transcripció.
- 16.- AMM: Pergamins s. XIII-XV. Àpoca dotal entre Berenguer Pons de Mataró i Alamanda, muller sua.
- 17.- MASM: Per. 2. Marfà s. XIII-XIV. Venda. 20 desembre 1359.
- 18.- ACA: Reial Patrimoni BF-3, ff. 1-133.
- 19.- PONS GURI, J.M. - LLOVET, J.: *El senyor del Castell de Mataró "versus" la universitat del terme*. "Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria" (Mataró), núm. 14 (juliol 1982), pàgs. 31-36.
- 20.- AMM: Diversos, Caixa 1. Privilegis 1. ff. 2v.
- 21.- *Manual de Novells Ardits o Dietari del Antich Consell barceloni*. Núm. 1. Barcelona, 1892, pàg. 238.
- 22.- LLOVET, J. *La ciutat de Mataró*. Barcelona, 1959. Vol. I, pàg. 80.

- 23.- MASM: A.R. Plec 21. ff. 76v - 78a. Arrendament de l'escrivania a favor dels jurats de Mataró.
- 24.- Document citat, ff. 77v.
- 25.- Íd. anterior.
- 26.- Íd. ff. 78a.
- 27.- Íd. ff. 78a.-78v.
- 28.- *Ita quod dicta Universitatis seu ab ea causam habentes et non alius vel alii sint escriptores et notarii dactarum Ville et parrochie et curie bajuli predictae nech aliquis alius nisi dicti notario regia auctoritate creati a dicta Universitate electi seu causam habentes possint et valeant in dicta Villa parrochia ach terminis eorundem aliquos aliquos [sic] actus seu contractus seu escribanie exercere sive facere nech in dicta parrochia [...] quod si fecerit [?] postque eius presente stabilimentum intimatum erit in penam centium solidarorum curie regie applicandorum.* MASM: A.R. Plec 21. ff. 78v-79a.
- 29.- De l'establiment del 1454 fet a favor de Bernat Ferrer.
- 30.- *Attendentes etiam dictam Universitatem ex permentum multorum annorum et alias incurrisse per dicta scribania potius dampna plurimas expensas propter salario que constitui habebant notario qui dictam scribaniam aseret quam utilitatem aliqua cum propter pacta dicte scribania emolumentis ius notarius non vellet in dicte Ville nioram facere et raro venire vellet pro instrumentibus et actibus recipiendis.* Doc. citat, ff. 83a-83v.
- 31.- *Attendentes etiam ipsam Universitatem ad eo ut predicta scribania modo modo [sic] debito et pro ut decet resatur et gubernatur propositis et deliberasse in pluribus convocationibus per ipsam Universitatem et eius singulares...* Doc. citat, ff. 83v.
- 32.- Doc. citat, ff. 83v-84a.
- 33.- *... absque aliqui salario scribere et seu scribi facere electiones bajuli et juratorum tallias ecclesie et alias etiam tallias que per Universitatis dicti termini et per ipsum juratorum fecit in hiis.* Doc. citat, ff. 84v.
- 34.- AMM: Pergamins. S. XV-XVI. Àpoques. 25/?/1458. Bartomeu Agell.
ACC: Not. Mataró. 1-3. Bartomeu Agell (1429-1458).
ACA: Not. Mataró. Consell 0-14 (1425-1454).
- 35.- El redactat és similar al transcrit a la nota 30.
- 36.- MASM: A.R. Plec 21. ff. 297a. Article 31 de l'articulat presentat pel síndic de Mataró en el plet contra Francesc Ferrer i Despuig (27 d'octubre de 1587).
- 37.- A MASM: A.R. Plec 21. ff. 242a., i referint-se a aquesta crida, el document la data el 1462, *en temps que les perturbacions del Príncep Carles staven mes enseses* (art. 11è. de la suplicació presentada pel procurador del rector i el Síndic de Mataró contra la sentència adversa dictada el 3 de juny del 1587).
- 38.- Aquesta dada surt esmentada al començament de la *Lletra del Infant de Arago ... al balle de la Vila y terma de Mataro*, MASM: A.R. Plec. 21 ff. 90v. 12 juliol de 1483: *...avem entes que cerca vint y sis anys ha que mossen Joan Comes canonge de Barcelona e rector de dita Vila de Mataro intenta plec contra En Bernat Ferrer.*
- 39.- MARFÀ, Carles: *Cinquè centenari del Privilegi de Ferran el Catòlic (1480-1980). El llarg camí vers l'autonomia municipal.* "Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria" (Mataró), núm. 2 (juliol 1980).
- 40.- AMM: Diversos, caixa 1. Privilegis 1. ff. 15a.
- 41.- *... Universitat y singulars de la Vila de Mataró ya en lo any mil quatre cents vuytanta tenian ple ab dit Bernat Ferrer* (MASM: A.R. Plec. 21. ff. 244v. Art. 21. ff. 244v. Art. 21 de la "Suplicació presentada..."). *...esforsant se lo dit rector que de la dita causa fos jutge lo official ecclesiastich pero apres de haver haguda sobre asso alterchatio lo dit Rector prossegui la causa en la audiencia del Señor Rey la qual prosequitio a cessat per temps de fa vuit anys* (MASM: A.R. Plec. 21. ff. 90v. *Lletra del Infant...*).
- 42.- Totes les cites corresponen a MASM: A.R. Plec 21, ff. 90v-91a.
- 43.- Totes les cites corresponen a MASM: A.R. Plec 21, ff. 321v-322a.
- 44.- MASM: A.R. Plec 21, ff. 141v-143v.
- 45.- MASM: A.R. Plec 21, ff. 144a-144v. Lletra de l'Infant don Enric d'Aragó adreçada al batlle de la Vila de Mataró sobre noves aparegudes després de la publicació de la crida.
- 46.- MASM: A.R. Plec 21, ff. 144v-146a.
- 47.- Totes les cites corresponen a ACA: Not. Mataró 14. Notari Corpa (1484-1487). s/f.
- 48.- MASM: A.R. Plec 21, ff. 243v-245v. De la Suplicació presentada pel procurador del Rector Joan Fàbregues i Joan Caselles, síndic de la Universitat de Mataró... 11 desembre 1587.
- 49.- MARFÀ, Carles: *La documentació notarial de Santa Maria de Mataró.* "Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria" (Mataró). Núm. 6 (desembre 1979).
- 50.- MASM: Not. 4. Processal. Causa del Rector contra Narcís Portell, notari. 20 d'octubre del 1614.
- 51.- Publicat a "Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria" (Mataró), núm. 1 (abril 1978) i també en forma de separata el 1983.
- 52.- AMM: Diversos, Caixa 22. Causa: síndic de la Universitat contra els nobles Argençola. 12 juliol 1619.
- 53.- MARFÀ, Carles: *El monopoli notarial a Mataró. Reminiscències feudals a l'època moderna.* Dins *Comunicacions presentades a la Sessió d'Estudis Mataronins* (1984). Mataró, Museu Arxiu de Santa Maria, 1985.